

Sayın Başkan, Sayın Divan, TÜSİAD'ın Değerli Üyeleri, Sayın Basın Mensupları,

TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanlık Divanı adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Yıllardır tüm enerjimizi yiyip yutan seçim maratonlarından hepimiz yorgun düştük. Oysa ki enerjimizi önümüzdeki üç ayı değil, üç yılı, hatta 30 yılı konuşmaya, derinde yatan sorunları çözmeye ayırmalıyız.

Sonuçlanması hiç alışkın olmadığımız kadar uzun süren 31 Mart seçimleri, her şeyden önce ülkemiz için önemli bir demokrasi sınavı oldu.

İktidar, muhalefet ve başta YSK olmak üzere devlet kurumları bu seçimlerde büyük bir sınavla karşı karşıya kaldı.

Bu sınavda kimin ne not aldığını ileride tarih yazacak.

İyi işleyen bir demokrasinin en temel özelliklerinden birisi iktidarın seçimle el değiştirebilmesidir.

Alexis de Tocqueville'in 19. Yüzyılda söylediği gibi, demokrasiler ilk bakışta güçsüz görünebilir.

Yüzeysel bakılınca karmaşa olarak görülebilecek olan şey, aslında daha derindeki gücün anlaşılmasını zorlaştırabilir.

Demokrasiler, otoriter rejimler karşısında avantaj sahibidir.

Toplumsal değişimin yakıcı olduğu, mevcut iktidarların ve liderlerin çetrefilli sorunlarla baş etmekte zorlandığı zamanlarda, toplumun önünü açan çözümleri ancak demokrasiler üretir.

Bu bazen uzun vakit alır, çeşitli gel-gitler yaşanır; ama sağlam temellere sahip demokrasiler, sorunlarına çözümü elbette bulurlar.

İster yerel olsun, ister merkezi olsun, seçimlere şaibenin zerresinin düşmemesi demokrasinin mevcudiyetinin en büyük ispatıdır.

31 Mart İstanbul seçimleri çerçevesinde gündeme gelmiş olan iddialar, seçimlerin selameti konusunda geçmiş seçimlerde de dile getirilmiş olan şüpheleri yeniden akıllara getirmiştir.

Umuyorum ki, Haziran ayında yenilenecek seçimler bu şüphelerin yersizliğini herkese kanıtlasın.

Seçim sonuçlarına itiraz, şüphesiz siyasi partilerin en doğal hakkıdır.

Hepimiz bu hak arama özgürlüğüne saygı duyarız.

Ancak, seçmen iradesine saygı duyulmasını da isteriz. Hakkaniyetli koşullarda seçim ve seçmen iradesi demokrasilerin tartışmasız en temel niteliğidir.

Seçimlere yapılan itirazların niteliği, seçim kanunlarının düzgün uygulanması konusunda herkesin kafasında soru işaretleri yaratmıştır.

Seçim kanununda ve uygulamadaki aksaklıkların seçimler sonrasında değil öncesinde giderilmesi, idarenin sorumluluğundadır.

Seçimlere şaibe düşmemesini sağlayacak olan da budur.
Unutmayalım! Hukukun üstünlüğü ve demokrasiz hiç bir şey olmaz.

Ne ekonomi olur, ne de başka bir şey.

Ve demokrasinin ilkeleri evrenseldir.

Oraya ya da buraya özgü olmaz.

Ya bu ilkelere uyulur ve demokratik bir rejim olunur; ya da uyulmaz ve başka bir şey olunur.

Darbeler tarihine rağmen Türkiye’de demokrasi hep çalıştı: Her seferinde demokrasiye geri dönüldü.

Seçim yoluyla görev devir teslimini de içeren bu demokratik geleneğe gözümüz gibi bakmalıyız.

Dilerim tekrarlanacak olan İstanbul seçimleri, demokratik olgunluğumuzu teyit eder.

Yeni fay hatlarına ve yeni gerginliklere yol açmaz, özlemini duyduğumuz birlik ve beraberliği sağlamamıza yol açar.

Değerli üyeler,

Bugün hepimiz biliyoruz ki ülkemiz bazı çok ciddi meselelerle karşı karşıya.

Üç temel alanda, yani ekonomide, iç siyasi yapıda ve dış politikada sıkışmış durumdayız.

Üstelik birindeki sıkışıklık diğerini çözmeyi zorlaştırıyor.
İşimiz hiç kolay değil.

Bu alanların hepsindeki sorunların ikili bir yapısı var: hem yapısal ve stratejik sorunlarla karşı karşıyayız hem de bunları daha da ağırlaştırıran konjonktürel sorunlar var.

Yapısal sorunları ancak uzun vadede çözebiliriz.

Ama kısa vadeli sorunları çözmek için de uzun vadede nereye gideceğimizi bilmemiz, stratejik yönelimimize karar vermemiz gerekiyor.

Hedefimiz net, rotamız belli olmalı.

Hedefimiz: 82 milyonu ile mutlu, huzurlu, müreffeh bir Türkiye.

Bu hedefe doğru yol alırken rotadan şaşmamak için kullanacağımız üç çıpa var: ekonomide liberal piyasa düzeni, kural temelli uluslararası sistemle olan ittifak, ülke içinde de demokrasi ve hukukun üstünlüğü.

Bu çıpalar olmazsa, nereden eseceği belli olmayan rüzgarların önünde sürüklenmekten, türlü çeşitli akıntılara kapılmaktan kurtulamayız.

Bu çıpaların sağlamlığı konusundaki endişeler güven kaybına yol açıyor.

Endişeler giderilmeli; hem rotamız netleşmeli, hem de bu rotada kalmamızı güvence altına alan araçlar güçlendirilmeli.
Yapısal sorunları çözebilmenin anahtarı budur.

Konjonktürel sorunlarla baş edebilmenin yolu da budur.

Temel ilkelerde bulanıklık, hedeflerden şaşmaya yol açar.

İşte, 2023 hedeflerinden bu yüzden uzaklaştık.

Bu yüzden bu hedefleri artık konuşamaz hale geldik.

Ekonomiyi, dış politikayı ve iç siyasi yapıyı, her üçünde karşı karşıya olduğumuz yapısal ve konjonktürel sorunları biraz daha açmak istiyorum.

Önce ekonomi ile başlayalım.

Makroekonomik dengelerde uzun süredir devam eden bir bozulma var.

Bu bozulma 2007'de başlıyor.

Küresel kriz ile derinleşiyor.

Sonra kısa bir toparlanma.

Ardından tekrar bozulma.

Üretim alanında başlayan bozulma finansal alana yayılıyor.

Oradan kamu maliyesini etkiliyor ve dönüp tekrar reel sektöre geri geliyor.

Türkiye 2002-2007 dönemindeki parlak günlerine bir türlü geri dönemiyor.

Türkiye ekonomisinin gücü sayesinde 10 yıldır tolere edilebilmiş olan zafiyet, artık işçisinden işverenine, çiftçisinden esnafına tüm kesimleri zorluyor.

Göstergelerdeki kötüleşme bir alandan diğerine giderek ekonominin tamamına yayılıyor.

İç ve dış borç göstergeleri kötüleşiyor; bütçe dengeleri bozuluyor; ihracat artışı duraklıyor; işsiz sayısı artıyor; sanayi üretimi durağanlaşıyor; dolar cinsinden kişi başı GSYH rakamları geriliyor; rezervler eriyor; enflasyon yükseliyor; halkın alım gücü düşüyor; faiz oranları artıyor; Türk vatandaşı Türk lirasından kaçıyor ve Türkiye küresel rekabette kan kaybediyor.

Küresel Rekabet Endeksi'ne göre 140 ülke arasında makroekonomik ortam açısından 116. sıradayız.

Enflasyonda 121., işgücü piyasası verimliliğinde 111. sıradayız.

Yargının bağımsızlığında 111., kamu düzenlemelerine karşı yargıda hak aramada 109., basın özgürlüğünde 129. sıradayız.

Bu nedenle diyoruz ki ekonominin düzelmesi için hukuk ve adalet sisteminin düzelmesi gerekiyor. Devam ediyorum: öğretimde eleştirel düşünmede 133., mesleki eğitim kalitesinde 132., dijital becerilerde 118., beceri sahibi çalışan bulma kolaylığında 117. sıradayız.

Bunlar ekonomiyi aşağı çeken; girişimciyi, girişim yapamaz hale getiren bir ayak bağı oluşturmuş durumda.

Oysa ülkemiz pazar büyüklüğünde 13. sırada.

Bu bize gerçekleştiremediğimiz potansiyeli gösteriyor.

Demek ki, demokrasi işler kılınırsa, hukukun üstünlüğü tesis edilirse, eleştirel düşünmenin önünü açan bir eğitim reformu yapılırsa, ekonomimizin performansı yükselecek.

82 milyon nüfusuyla, jeostratejik konumuyla, gelişmiş altyapısıyla, sanayisinin seviyesiyle, tarımın sunduğu fırsatlarıyla Türkiye muazzam imkanlara sahip.

Bu imkanları iyi değerlendirelim diye çırpınmamızın sebebi bu.

Biz bu nedenle ekonomi derken demokrasi diyoruz; yargı bağımsızlığı diyoruz; hukukun üstünlüğü diyoruz; insan hakları diyoruz; akademik özgürlükler diyoruz; liyakat diyoruz; ifade özgürlüğü diyoruz.

Demeye de devam edeceğiz. Çünkü bu görevi, TÜSİAD'ın tüzüğünden alıyoruz.

Tüzüğümüzün amaç maddesini burada bir kez daha hatırlatayım:

TÜSİAD, insan hakları evrensel ilkelerinin, düşünce, inanç ve girişim özgürlüklerinin, laik hukuk devletinin, katılımcı demokrasi anlayışının, liberal ekonominin, rekabetçi piyasa ekonomisinin kurum ve kurallarının ve sürdürülebilir çevre dengesinin benimsendiği bir toplumsal düzenin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamayı amaçlar.

TÜSİAD, Atatürk'ün öngördüğü hedef ve ilkeler doğrultusunda, Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyini yakalama ve aşma anlayışı içinde, kadın-erkek eşitliğini siyaset, ekonomi ve eğitim açısından gözeten iş insanlarının toplumun öncü ve girişimci bir grubu olduğu inancıyla, yukarıda sunulan ana gayenin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla çalışmalar gerçekleştirir.

Bu maddenin verdiği güçle, diyoruz ki: ekonomideki sıkıntıları aşmak için önce yönetim sistemimizdeki sıkıntıları aşmamız gerekir.

Aksi halde, ekonomide atılacak adımlar pansuman niteliğinde kalır; yarayı tedavi etmez.

Bu da bizi iç politikadaki sıkışmaya getiriyor.

Ekonomik performans düştükçe, arka arkaya yapılan seçimlerde, seçim ekonomisi uygulanıyor.

Yapısal sorunların çözümü hep ileri tarihlere erteleniyor.

Bu sıkışmayı seçimlerle aşmaya çalışıyoruz.

2007'den bu yana toplam 14 kez sandık kuruldu.

İptal edilen İstanbul seçimlerini de dahil edersek sayı 15'e yükseliyor.

Peki bu kadar seçimi biz niye yaptık?

Yeni bir toplumsal uzlaşma sağlamak için.

Değişen toplumsal yapıya uygun yeni bir sistem kurmak için.

Güçler ayrılığının mükemmel işlediği, yürütmenin rahat çalıştığı, parlamenter denetimin etkin olduğu, hukuk devleti kurallarının sorgusuz sualsiz işlediği, ifade ve medya özgürlüklerinin güvence altına alındığı, yargının bağımsızlığından ve tarafsızlığından kimsenin en ufak bir kuşkusunun bile olmadığı, her vatandaşın kendisini eşit ve muteber vatandaş olarak gördüğü, kurumsal yapıların güçlü, düzenleyici kurumların bağımsızlığının garanti altına alındığı bir sistem kurmak için.

Bu sistemi kurabildik mi?

Bugün geldiğimiz noktaya bakarsak, henüz evet diyemiyoruz.

Parlamenter sistemden cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş henüz tamamlanmamış gözüküyor.

Türkiye Cumhuriyeti gibi büyük ve köklü bir devletin sisteminin değiştirilmesi ve uyumlulaştırılması daha süre alacak gibi gözüküyor.

Cumhurbaşkanlığı sisteminin kurumsal yapısı henüz oturtulamadı.

Bu da, her alandaki sorun alanlarının üzerine etkin biçimde gidilmesini engelliyor.

Bunların yanı sıra bir de toplumsal kutuplaşma ve gerilim var.

Art arda gelen seçimlerdeki sert ve toplumu ayrıştıran söylemler maalesef toplumsal huzuru bozuyor.

31 Mart seçim döneminde de böylesi bir propaganda dönemi yaşandı.

Seçim sonrasında muhalefet liderinin saldırıya uğraması, siyasi gerilimi daha da yükseltti.

İstanbul seçimlerinin iptali ile, siyasi gerilimin bir süre daha devam edeceği belli...

Bunlara rağmen, insanımız sağduyusunu ve soğukkanlılığını koruyor.

Etrafımıza bakıyoruz; sokakta, üniversitelerde, mahallelerde, gençler arasında bir kutuplaşma görmüyoruz.

Seçmen, büyük bir siyasi olgunlukla, feraset ve vakarla davranıyor.

Çünkü demokrasinin ilkeleri, vatandaşlarımızda derinlere kök salmış durumda.

Sandık sonuçları da siyasetçiler arasındaki kutuplaşmanın karşılık bulmadığını gösteriyor.

31 Mart'ta insanımız, ayrışma değil, birlikte hareket edilmesini istedi ve bu talebini verdiği oylarla gösterdi.

Birçok büyükşehir belediyesinde CHP'li belediye başkanlarına AK Partili belediye meclisleri ile birlikte uyumlu çalışma görevini verdi.

Ve şimdi bunun sonuçlarını bekliyor.

Üçüncü sorun alanı ise dış politika.

Bize özgü sorunların üzerine bir de küresel ölçekteki gelişmeler ekleniyor.

Sorunlarımız katmerleşiyor.

Dünya, teknolojide, üretim yapısında, küresel güç dengesinde, siyasi ve toplumsal değerler sisteminde ciddi değişikliklerle karşı karşıya.

Küresel sistemde üst üste binen ekonomik, güvenlik, çevresel ve insani sorunlar karşısında liberal uluslararası düzen kendisinden beklenen çözümü üretmiyor.

Küresel güç dengesi uzunca bir süredir batıdan doğuya doğru kayıyor.

Ekonomik gücün kayması, siyasi gücün de kaymasına yol açıyor.

Çin-Rusya eksenini ekonomik ve siyasi olarak etkisini artırıyor.

İki farklı blok arasında giderek yükselen bir hegemonya mücadelesi yaşanıyor.

Ülkemiz de bu durumdan etkileniyor.

Hegemonya mücadelesinin ortasına çekiliyoruz.

Küresel ekonomik dengelerin doğuya doğru kayması, ekonomik ilişkilerimizde doğunun ağırlığını ister istemez artırıyor.

Ekonomik ilişkiler, beraberinde siyasi etki alanının genişlemesini getiriyor.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında liberal ekonomi ve demokrasi modelinden farklı olarak, Çin-Rusya eksenini, devlet kapitalizmi ve otoriterlik şekillendiriyor.

Bu da bu ülkelerle ilişkilerimizin niteliği konusunda hassas olmamızı gerektiriyor.

Elbette, güvenlikle ilgili talepleri karşılanmadığı, kaygıları giderilmediği takdirde, her ülke gibi alternatiflerini değerlendirir.

Ama, dış politika, hele de savunma ihtiyaçları ülkenin uzun vadeli milli menfaatlerine göre oluşturulur.

Bu nedenle ittifaklar kolay kolay değişmez.

Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik perspektifi, Türkiye için ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

Ancak bu ilişki de karşılıklıdır.

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin geleceği, Avrupa'nın küresel sistemin barış, refah ve istikrar merkezi olma vizyonuyla da uyumludur.

Nasıl ki ekonomik durumla iç politika birbirini etkiler; dış politika ile iç politika ve ekonomi arasında da benzer bir etkileşim vardır.

Uluslararası ilişkilerdeki gerilimler, TL'nin değerinde sert düşüslere neden oluyor.

Bu sert düşüş reel sektörde maliyet artışına yol açıyor; üretim ve yatırım kararlarını bozuyor; şirketleri mali olarak zayıflatıyor; iflaslara yol açıyor.

Eğer Türkiye küresel düzendeki yerinin hiç tereddütsüz biçimde kural temelli uluslararası sistem içinde olduğunu herkese gösterebilirse ve AB tam üyelik perspektifini güçlendirebilirse, bu durum "toptan ve çok yönlü" bir reform niyet ve taahhüdü anlamına gelir.

Türkiye yeniden dış kaynak çekmeye başlar.

TL tekrar değer kazanır, dolarizasyon geri çevrilir ve ekonomideki konjonktürel sorunlar hafifler.

Eğer toplumsal uzlaşa sağlayabilirsek, güven ortamını tesis edebilirsek, yönetim modelindeki sorunları aşarsak, ekonomideki yapısal sorunları çözme yoluna gireriz.

Bu aynı zamanda dış politikadaki sıkışıklığı da aşmanın zeminini yaratır.

Ekonomik olarak güçlenen ve siyasi istikrarı sağlayan, toplumsal barış ve huzuru tesis eden Türkiye'nin dünya sistemindeki konumu da güçlenir.

Unutmayalım, devletlerin gücü ekonomideki güçlerinden gelir.

Ekonomik olarak zayıf olan, finansman sorunu çeken, tasarrufları yatırımlarını karşılayamayan ülkeler, ekonomileri güçlü olan ülkelere tâbi hale gelirler.

Bunun tersini düşünmek hayalciliktir.

Güçlü bir ekonominin temelinde ise güven vardır.

Güveni inşa etmek çok zordur.

Tuğla üzerine tuğla koyarak örülür.

Ama bin bir zahmetle örülen bu duvar bir anda yıkılabilir.

Biz ayrışırsak, birbirimize güvenmezsek, dışarıya bize hiç güvenmez.

Görünüyor ki, önümüzdeki sorunları çözmeye başlamamız gereken yer kamplaşmayı bir tarafa bırakmak ve ülkemizin yüksek menfaatleri konusunda uzlaşmak.

Sayın Cumhurbaşkanımızın seçimlerden sonra Türkiye ittifakı çağrısı yapmasının ve geçen hafta hiç kimseyi dışlamayan, kuşatıcı bir anlayışa vurgu yaparak milletimize birlik çağrısını yinelemesinin, toplumsal uzlaşma açısından önemli olduğunu düşünüyoruz.

Toplumlar zor zamanları güç birliği yaparak aşar.

Nasıl ki hem ülkemizin kurtuluşunu hem de Cumhuriyetimizin kuruluşunu birbirimize kenetlenerek başarmışsak, bugün de sorunlarımızı aynı şekilde aşarız.

Başka çaremiz yok!

Kutuplaşmayı bitireceğiz.

İktidar, muhalefet, iş dünyası örgütleri, sendikalar, sivil toplum hepimiz el birliği yapacağız.

Bu el birliği ile hem demokrasiyi hem de ekonomiyi güçlendireceğiz.

Yaşamakta olduğumuz sert ekonomik daralmayı demokrasi içinde atlatmak, Türkiye tarihi açısından başlı başına çok önemli bir gelişme olacak.

Ülke olarak, bu ülkeyi canı gibi seven vatandaşlar olarak bunu başaracağımızdan hiç kuşku yok.

Önümüzdeki bayramın küskünleri barıştırmaya, kamplaşmayı gidermeye vesile olmasını diliyorum.

Hepinizi bir kez daha saygıyla selamlıyor, dikkatiniz için teşekkür ediyorum.